NEMZETI NŐNEVELÉS.

XIX. ÉVFOLYAM. 1898. MÁRCZ.–ÁPR. III.–IV. FÜZET.

A NŐ COMTE BÖLCSÉSZETÉBEN.

Megálljatok! Mit futtok
így előttünk?
Vagy nem látjátok ezt
a szent jelet,
Testvérileg, mely egy
czélhoz csatol?
Adám, mint Tankréd,
az Ember Tragédiájában.

Ez évben van századik évfordulója *Auguste Comte* születésének.

A *positivismus* vallásának követői — úgy olvashattuk egy magyar lap közleményéből, hogy ilyenek Magyarországon is vannak — *Párisban*, a vallásalapító otthonában, a melyet ő a *religion universelle* Rómájának szánt, megünnepelték e napot.

De azoknak a szűk körén túl is, a kik a Comte hirdette alapon felekezetet képeznek, mindenki, a ki az emberiség haladását figyelemmel kiséri, bizonyos kegyelettel kell, hogy forduljon ez emlékünnep felé, mert *Comte* hatása korántsem merül ki abban a felekezetalapításban, hanem az ő bölcsészeti irányának e század szellemi küzdéseiben jelentékeny szerep jutott.

Tulajdonképen sem a *positivismus*nak, mint bölcsészeti iránynak, — sem az *altruismus*nak, mint az erkölcstan alapeszméjének *Comte* nem volt az első képviselője, — és nem volt a legnagyobb képviselője sem. De fellépésének ideje és körülményei folytán az ő hatása messze terjedt, — tovább mint a felületes szemlélő véli — és ma is munkál.

A mult század végét bezáró franczia forradalom hatása a rombolásban merült ki.

Nem ok ez arra, hogy e miatt az emberiség haladásában való szerepét kicsinyeljük. Az útban álló omladékoknak elhordása, ha maga nem is építés, de annak előfeltétele.

A nagy franczia forradalom a rombolásnak ezt a munkáját alaposan elvégezte.

Az azután következő kornak volt a feladata az építés; — és ez a kor érezte legjobban ennek a szükségét. «Depuis trente ans que dure ma carrière philosophique et sociale — irja *Comte* a Catéchisme positiviste előszavában — j'ai senti toujours un profond mépris pour ce qu'on nomma, sous nos divers régimes *l'opposition*, et une secréte affinité pour les constructeurs quelconques. Ceux même qui voulaient construire avec des matériaux évidemment usés me semblèrent constamment préférables aux purs démolisseurs, en un siècle où la reconstruction générale devient partout le principal besoin.»

Az 1848-as évek mozgalmaiban ez az irány nyert kifejezést és e kor gondolkozásának vezetői között nem a legkisebb volt *Comte*.

A milyen kevés maradandó emléket hagyott a nagy franczia forradalom, olyan sok származik az 1848-as évek korából. Ez a kor még nincsen is lezárva. Ebben, ennek gondolatvilágában élünk. Ennek megkezdett épületein dolgozunk. Ezért érezzük, hogy *Comte* nem idegen tőlünk.

Az *altruismus*, — a másokért való élet, — a mi az ő bölcsészetének alapelve, épen századunk végső éveiben az új életre kelt eszményiség jelmondata. Több a puszta szónál: irány, a mely felé való kibontakozás jeleit eltagadni nem lehet.

A legradikalisabb haladás szolgálatában álló *bruxellesi Université Nouvelle* mult évi rektori megnyitó beszédében *Guillaume de Greef* azt fejtette ki, hogy ez egyetem nem csupán orvosokat, ügyvédeket, mérnököket, de embereket akar nevelni; embereket, a kik saját életüket nem muló valaminek, de az emberiség közös élete egy részének tekintik, a kiknek kötelességtudása, erkölcsi ereje a positiv bölcsészet alapján, az emberiség iránt való kötelesség érzetéből származzék.

De Greef így tudva tüzi ki irányul azt, a mit *Comte* hirdetett. Tudta nélkül halad ezen a társadalom, a midőn a korlátlan szabad verseny elvétől eltérve a gyöngék segítségére siet.

*

Egy öreg könyv van előttem. Címe :

Catechisme Positiviste

ou

Sommaire Exposition de la Religion Universelle
en onze entretiens systématiques entre une Femme et un Prétre de l'Humanité

Par Auguste *Comte.*

Paris.

Octobre 1852.

64-*ième* annèe de la grande revolution.

A *Nemzeti Nőnevelés* olvasói előtt *Comte* művei között a legérdekesebb nyilván ez, a melyben bölcsészetét s azzal együtt vallása rendszerét a nők számára fejti ki.

Clotilde de Vaux, a kinek emléke vezette *Comte*ot, mint *Dante*t *Beatrice,* adta meg az inspiratiót e könyvhöz. «Sans elle, je n'aurais jamais pu faire activement succéder la carrière de saint Paul à celle d'Aristote, en fondant la religion universelle sur la saine philosophie, après avoir tiré celle-ci de la science réelle.»

A nőkben és a *proletárokban* bízik *Comte;* ezek a legalkalmasabbak arra, hogy az *altruismus* eszméit befogadják.

Comte azt hitte újat mond ezzel. Pedig már kétezer évvel ezelőtt *Krisztus,* a ki *a szegényeknek hirdette az evangeliumot,* halálából feltámadva legelőször *Mária Magdolnának* jelent meg.

A positivismus alaptétele, — így mondja Comte a Catechisme positiviste bevezetésében — a minden létezőben közös, megingat-

hatlan rendszer. A hit feladata e rendszer kutatása: az ember léte fölött uralkodó örök törvény megismerése.

A positivismus, eltérően más vallástól, nem keresi a végokot, a melyhez ismereteink nem vezethetnek el, csak azzal foglalkozik, hogy az örök és változhatatlan törvények miként nyilatkoznak.

Ezeknek és önmagunknak megismerésére kell törekednünk, hogy ez ismereteink alapján megjavulhassunk s így méltóbb része legyünk az emberiség nagy egészének.

A legfőbb feladat — mondja *Comte* — saját egyéniségünket az emberiség közös érdekeinek alárendelni. A positivismus erkölcstanának lényege az *altruismus*: a másokért való élet.

«*L'Amour pour principe, l'Ordre pour base et le Progrès pour but.*»

A kötet megsárgult lapjain csaknem 400 oldalon keresztül fejtegeti a positivismus dogmáit, vallásgyakorlatát és a positivista társadalom szervezetének tervét a positivismus papja a nővel folytatott, hosszadalmas, a könyv megszületése korának irályában tartott párbeszédben.

Ma aligha volna alkalmas arra ez a könyv, hogy térítsen. Sokkal szövevényesebb, semhogy benne könnyen eligazodhassunk; sokkal aprólékosabb, semhogy minden részletét hajlandók lennénk magunkévá tenni; sokkal mesterkéltebb irályú, semhogy gondolkozásunkat egyszerre megkapja.

De mind a mellett szépségekkel és igazságokkal telt.

«Az emberi élet czélja, — mondja a positivismus papja — az emberiség nagy egészének fentartása és tökéletesítése. Az emberiséget ismerni, szeretni és szolgálni, ez feladatunk.»

«A positivismus istentisztelete nem abban áll, hogy — mint a régiek — szépeket mondjunk az istennek, hanem abban, hogy önmagunkat megjavítva, jobban szolgálni törekedjünk.»

«Az emberiség az eddig élt, az ezután születendő és az élő emberekből áll. Nem minden ember tartozik hozzá, csak azok, a kik valósággal közreműködnek az emberiség nagy czélja elérésében. Születésénél fogva mindenki hivatott erre, — de nem min-